

De Eraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 27 Februari 1916. N°. 1988.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Blijven van medewerkers, ingezonden stukken en allen wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 95, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Vrijdag vóór middernacht te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangegaan door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertentie: van 1 tot 5 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20. Aanvragen en vernieling van Heidegaven f .12 per regel.

Van de Voleinding.

CXCIX.

ZESDE REEKS.

XXII.

Althoewel de vageboorn niet bloeien zal, en geen vrucht aan den wijnstok zijn zal, dat het werk des olijfboms liegen zal, en de velden geen spijze voortbrengen dat men de kuddes uit de kooi afscheuren zal, en dat er geen rund in de stallen wezen zal, zoo zal ik toechants in den HEERE van vreugde opspringen, ik zal mij verheugen in den God mijns heils. Hab. 3: 17, 18.

Habakuk, met Zefanja, die het naast op hem volgt, heeft met zijn metgezelt dit gemeen, dat beide uit hoogen stand in Israël waren. Habakuk een Leviet, Zefanja een Prins van koninklijke bloede. We komen hierop bij Zefanja nader terug, doch willen er toch hier reeds op wijzen, hoe Habakuk zijn profetie besluit met een gebed, en hoe hijzelf aan dit profetisch gebed een liturgisch karakter leent door er onder te zetten: *„Voor een Opzang-meester, op mijn Negentien“*; een aanteekening soortgelijk aan wat ons in den Psalmbundel gedurig gemeld wordt. Zoo waren de profeten uit allerlei rang en stand. Amos een herder van het vee, Zefanja een prins en Habakuk uit een priesterlijk geslacht. Dit laatste nu komt niet alleen uit in wat hij voor den Opzangmeester aantekende, maar veel meer nog in heel zijn Godspraak, die in elk opzicht een hoog karakter draagt, en wat den inhoud en wat den vorm, tot zelfs in taal en stijl, aanbelangt. Met Joel en Micha is het dan ook de Godspraak van Habakuk, die in de Kerk van Christus steeds in bijzondere mate aantrok. Aanleiding hiertoe gaf zeker in de eerste plaats de omstandigheid, dat uit deze drie profeten zoozeer bekende aanhalingen in het Nieuwe Testament voorkomen, maar toch ook weer stellig niet alleen. Ook de inhoud van deze drie Godsspraken heeft wat aantrok en bond. Bij Joel door 't uitzicht op den Pinksterdag, bij Micha door het zoo verrassend heenwijzen naar Bethlehem, Efrata, en zoo ook hier bij Habakuk door het zoo beslist op den voorgrond schuiven van de „rechtvaardig-making door het geloof“. Met stellige zekerheid is omtrent zijn levenspositie niet veel te constataren. Bij voorkeur wordt hij in de periode van 650 tot 625 v. Chr. gesteld. Daar nu Manasse koning over Juda was van 685 tot 641 v. Chr., en na Amos, die ter nauwernood meetert, wijl hij slechts een jaar regeerde, Josia in 638 den troon beklimt, en dezen tot 608 bezetten bleef, is het duidelijk, dat Habakuk's optreden met name onder Manasse en Josia viel, en door het zoo onderscheiden optreden van deze beide koningen bepaald moet zijn geweest. Van Manasse principieel tegenstander, althans in diens eerste periode, moet Habakuk van zelf met Josia veelzins in gelijke richting hebben gewerkt. In elk geval staat vast, dat hij als profet gewerkt heeft in een niet zoo korte periode, steeds in Juda, nader zelfs te Jeruzalem, en dat zijn profetische roeping viel in het laatste tijdperk vóór de Babylonische ballingschap, toen het lot ook van Juda stond beslist te worden, en wel in dien zin, dat evenals Samaria, ook Jeruzalem, en met Jeruzalem heel Juda, onder de macht der Heidenen zou worden overgegeven.

De lezing van zijn Godsspraak geeft dan ook den indruk, dat de Ziener die hier aan 't woord is, sprak en schreef onder de hoogste spanning. Van geestelijke inzinking is nog geen oogenblik sprake. Die treft men wel bij de laatste profeten aan, zelfs ten deele bij een Ezechiel. Hier daarentegen nog geenszins. Men voelt bij het lezen van Habakuk's schitterende Godsspraak, hoe het geestelijk drijven van de innerlijke inspiratie hem nog ten volle spant. Van verslapping of verwatring is nog in geen enkel opzicht sprake. Zijns is nog een hoogheilige toon, die zich bespeuren laat zoo in zijn forse taal, als in zijn zuiver Oostersche beeldspraak. Van toegeven aan den wereldzin, die onder Jeruzalem's inwoners reeds zoo sterk sinds Athalia heerschte, is schijn noch schaduw in Habakuk's Godsspraak te ontdekken. Het is bij hem nog de absolute tegenstelling tusschen Israels roeping, Israels hooge geestelijke talenten, en Israels exceptionele rang onder alle de volkeren. Hij deelt en bij halveert niet. In niets is hij er op bedacht, om het rijk van Juda met de Koninkrijken van Babel of Egypte op één lijn te plaatsen, en aan te bevelen, op grond van de voortreffelijkheid, in

Israël van wat die andere volken groot deed schijnen. Israël stond ook voor Habakuk nog geheel uitgezonderd en afgezonderd onder de natien van rondsom. In wat die andere volken groot maakte, was Israël veel kleiner. Op dit terrein ging Israël geen wedstrijd met de overige natien aan. Wat Israël daarentegen groot maakte was iets, dat bij die andere volken veelvuldig ontbrak, bij de meesten zelfs volstrekt ontbrak. Al waren toch ook de omringende volken alteminst van zeker godsdienstig bedoelen ontbloot, al hun religie kwam neder op grovere of fijnere afgoderij. Al deze afgoderij was een afbreken van de eere en de majesteit des Almachtigen. En nu stond Israël onder al die afvallige en afgodische Koninkrijken als het geheel eenige, waarin het God beliefd had, zich als Jehovah te openbaren. Die openbaring was dan ook Israels kleinood. In die Openbaring en in haar alleen lag Israels straks alle volk overwinnende kracht. Die Openbaringskracht in Israël was een uiting van goddelijk vermogen. Hoe dan ook het verder verloop der historie zou zijn, aan die Openbaringskracht zou de overwinning blijven. Daarin toch verwerkelijkte zich Gods raad. En al mocht 't dan zijn, dat voorhands Israël door zelfvergiftiging inzink en voor de volken bezweek, toch zou 't bestel en plan Gods in het eind doorgaan, en, terwijl alle ander volk het had af te leggen, alleen het volk des Heeren staande blijven, voor nu en voor eeuwig.

Het was dit allen twijfel en verstand onderdrukkend zelfbesef, dat ook in het hachelijkst oogenblik Habakuk geen oogenblik aarzelen deed. Al gleed met Jeruzalem straks heel Juda op het verkeerde spoor uit, wij zien dezen profet in zijn eigen ziel en tot in 't diepst en in 't verborgenst van zijn eigen hart, de kracht van Gods roeping duurzaam ervaren. Al stond hij ten slotte alleen, nog zou hij tot aan zijn sterf toe van zijn God blijven getuigen. En ook al scheen al wat vroeger groot was te verdorven, toch bleef het voor hem onherroepelijk vast staan, dat alle machten van het Oosten en van Egypte, niets vermogen zouden om wat Jehovah besloten had, tegen te houden, of ook wat de God Israels reeds in Abrahams zaad gerealiseerd had, te niet te doen. Vooral hierin was Habakuk een echte profet, dat al wat tegenover hem stond voor zijn geloofsvoeg verbleekte en zich zelf om koud hielp, en dat hij tegenover dat alles stond met in zijn eigen verborgen leven het mysterie, waaruit straks een geheel andere gedaante der wereld, en eens voor eeuwig de volkomen triomf van de zake Gods zou voortkomen. Hij was er zich bewust van, dat hij in zijn hand het goud droeg, dat de eeuwen zou verduren, en dat de lieden om hem heen slechts de waardelooze penningen uitstalden die zich straks vanzelf verliezen zouden. Er is in Habakuk geen vreeze, dat toch de vijand de zake Gods knakken zal. Voor het uitwendige mocht dit zoo zijn, en hijzelf getuigt met klare bewustheid, dat de Ballingschap komt. Doch dat alles zou slechts een tijdelijk karakter dragen, en in zooverre slechts voorbijgaand wezen, ja, enkel in schijn zich zoo voordoen. Hoe meer de historie den eindloop naderde, hoe duidelijker bleken zou, dat alle deze heidensche machthebbers toch ten slotte, de een na den ander, het hoofd zouden te buigen hebben, en dat, wat er ook te gebeuren kwam, in het eind toch altoos de zaak van Jehovah zou triumfeeren. Juist aan dit nooit aarzelen, maar alles aandurven proeft ge dan ook het hoog profetisch karakter, dat nog in Habakuk spreken mocht; en het is uit dat hoogstaand karakter van zijn profetie dat zich tegelijkertijd zijn eigen nobele taal verklaart. Zoo men ook in de profetie een periode van hoog heroïsme mag onderscheiden van de zwakheden van meer machinale uiting die straks volgen zou, zoo mag ook Habakuk onder de profetische heren gerekend worden, wiens gehele optreden, hoe meer ge het van nabij gadeslaat, u zelve opheft tot hooger standpunt. Wat men vooral aan hem ziet is, dat er onder het priesterge-slacht te Jeruzalem nog zoo uitnemende elementen waren. Men weet dit reeds door wat Jojada, de hoogepriester, deed, om loas te kronen en Athalia ter neer te werpen. Ook Jeremia en Ezechiel, die beide evenzoo van Levi's stam waren, zijn voorbeelden die hier meespreken. Maar bovenal van Habakuk mag gezegd, dat in hem de Aaronitische hoogheid sprak die nog aan den ouden roem van Levi's stam herinnerde. Lang niet meer heel het priesterlijk nakroost van Levi's geslacht was aan Jehovah trouw gebleven. De afval was ook onder de mannen van priesterlijke herkomst vaak maar al te bedroevend. Maar het bleek

dan, toch dat voornamelijk nog het oude bloed meesprak, en de geest der ouden destijds nog wakker kon worden, vooral het Levitische-geslacht groot bleef in zijn nakomelingen.

Vooral daarom staat Habakuk zoo hoog, dat hij, zoo kort voor de Ballingschap levende, zelf de noodzakelijkheid zoo klaarlijk heeft medegevoeld, dat Jacob's nakroost door geen zachter middel dan door de Ballingschap te redden was. Eeuw na eeuw was het nu met vermaan en waarschuwing beproefd, en op kleine schaal was elk middel van tuchtiging ook op Jeruzalem aangewend, maar niets bleek te kunnen baten. Hoe ontzettend het dan ook Habakuk zelf aangreep, dat ook op Sion de Heidenen zouden doorbreken, om al wat aan den Heiligen dienst gewijd was, af te breken, te rooven en weg te voeren. Habakuk heeft gevoeld, dat 't daartoe kon moest. De krankheid had te ernstige afmetingen aangenomen, de vergiftiging van de volksziel was te ver voortgeschreden. Zachter middelen konden geen bate meer aanbrengen. Het moest tot het uiterste komen. Het ontdermes moest zonder sparen in de volkstoestanden worden ingezet. Zoo en zoo alleen zou er redding dagen kunnen. En dit uiterste is het, wat Habakuk den volke dorst kond te doen, niet met beduchtheid of zoo allicht heel Israël mocht ondergaan, maar in het vaste vertrouwen, ja in de stellige geloofs-wetenschap, dat juist zoo alleen, maar dan ook met volkomen zekerheid, de weg zou ontsloten worden die tot den eindtriomf van zijn volk voeren zou. Het zijn de mannen als Habakuk, die hebben durven voorspellen, wat de hard historie ons als uitkomst meddele, t.w. dat Assur en Babel in puinhoopen zijn-verkeerd, dat Edom en Moab niet meer te ontdekken zijn, en dat tenslotte uit Bethlehem de Kerk van Christus is opgekomen, terwijl uit alle volken der dagen alleen de Joden nog in een massa van meer dan tien miljoen zielen zelfs nu nog heel de wereld overgetuigenis geven van hun vast bestand.

De zenuw van Habakuk's Godsspraak ligt dan ook in het 4e vers van het tweede hoofdstuk, en nader in deze woorden: *„Maar de rechtvaardige zal door zijn geloof leven“*, een uiting die in Christus' Kerk straks een spreekwoordelijk karakter zou aannemen, en zulks op voorgang van den apostel Paulus, die reeds in Rom. 1: 17 aldus schreef: *„Want de rechtvaardigheid Gods wordt daarom geopenbaard uit geloof tot geloof, gelijk geschreven is: Maar de rechtvaardige zal uit het geloof leven“*. Hierop nu vooral moet door wie Habakuk naar recht waardeeren wil, stiptelijk worden gelet, want in dit vierde vers van zijn tweede hoofdstuk hebben we het diadeem voor ons, dat zijn Godsspraak op zoo hoogen prijs doet stellen. Dit hooge karakter nu van Habakuk's Godsspraak ligt hierin, dat het bijzonder, dat op het zaad Jacobs sloeg, bij hem op den achtergrond geraakte, en dat voor hem zich 't vergezicht ontsluit in de positie en betekenis die 's Heeren volk zal erlangen, niet als particulier Israëlitisch volk, maar als „het volk des Heeren“ dat straks onder alle volken en natien door den Heiligen Doop zou gekenmerkt zijn. Reeds van Abraham af had de Goddelijke openbaring op niets anders gedomd. Niet speciaal het zaad Jacobs, maar alle geslachten der aarde zouden in Abraham als eersten patriarch van God gezegend worden. Het speciale volk van Israël zou hierbij wel als instrument dienst doen, en om dien dienst te kunnen bewijzen, zou het volk van Israël wel een geheel eigen roeping, een wonderlijken zegen, en een luisterrijke toekomst van zijn God ontvangen, maar toch het ging altoos weer op den Paradijs-zegen terug, en het mocht nooit anders verstaan dan van een begenadiging van heel ons menschelek geslacht. Dat menschelek geslacht zou nooit de geheel eenige positie van Israël mogen miskennen, maar die geheel eenige positie zou juist op de fataalste wijze misverstaan en misbruikt worden, zoo niet heel ons menschelek geslacht doel en Israël daarbij iets anders dan dienstdoend middel bleek. De fout van 't volk en de machthebbers in Israël is altoos maar geweest, dat de Joden zich zelve aanzagen voor de hoogste menschensoort, en 't nu bij die onderstelling niet anders konden verstaan, of tot den einde toe zou al wat heilig volk werd, als prosett in Israël moeten opgaan. Zelfs Petrus verviel te Antiochie, althans zijdelings, nog in deze grondfeil. Noch wie in de eene noot wie in de tweede dwaling vervalt, komt niet wat de Heilige Schrift ons openbaart, uit. Israël is geen voorbijaande factor, en zal tot den einde toe zijn hooge positie in het

Godsrijk behouden, en feil gaat wie dit voor het verleden of in de toekomst mis-kent. Maar dan ook omgekeerd, Israël is er niet voor zichzelf, maar was in Abraham geroepen, om geheel ons menschelek geslacht ten zegen te zijn, en daarom gaat evenzoo feil al wie ons geslacht in Israël, in ste van Israël in ons menschelek geslacht inslaacht.

Bij Habakuk nu is dit het treffelike, dat hij, meer dan een der andere kleine profeten, dit eenig juiste standpunt weet in te nemen, en daarom ten slotte het speciale lodendom glippen laat, en zich uitbreidt tot het algemeen menschelek, dat door de genade Gods zal geblijgd worden. En juist dit nu is het, wat hij aan 't licht brengt door wat hij zoo klaar uitsprekt, dat 't niet de Jood is die gered zal worden, dat 't niet Israël is dat door Sion gezegend zal worden, maar dat het eenige keur-middel om in de zaligheid in te gaan, ge-boden is in het geloof. Het is door dit zegen, dat de profet op eenmaal het vraagstuk der zaligheid weer op de alge-meenheid van de Paradijsbelofte terugbrengt, en ze van het Joodsche volk overtuilt naar heel ons menschelek geslacht. Niet slechts de erve der vaderen, neen, „geheel de aarde, zoo schrijft Habakuk in II: 14, geheel de aarde zal vervuld worden, dat zij de heerlijkheid des Heeren bekenne, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken“. Bedoeld is hiermede niet, dat we het speciaal-Israëlitische in het Oude Testament vooral ons hebben weg te denken, en dat we al wat speciaal aan Israël be-tuigd wordt, van de historie van Israël hebben los te maken. Wie dit doet ont-neemt het historisch karakter aan de Schrift, en dat mogen we niet doen, want God zelf is het, die de Openbaring steeds langs het pad der historie langs trok. Alleen maar, het moet altoos uitloopen op den wereldzegen, en de betekenis die onder de Apostelen de man van Tarsen erlangde, om dit alge-meen menschelek karakter van het Lichaam van Christus onder alle volken te laten uitroepen, komt onder de kleine profeten allereerst en allermest aan Habakuk toe. Israël in elken druppel van zijn levens-bloed, was hij juist daarom een voor de menschelek gevoelende mensch in hart en nieren. En het is dit ver vooruitziende levensbesef, dat uiting bij hem vond in het zoo roerend schoon zeggen: *„De rechtvaardige zal door zijn geloof leven“*.

De samenhang van de deelen van Habakuk's Godsspraak is overzichtig. Het eerste en tweede Kapittel hooren saam, en het derde Kapittel is er als een gebeds-psalm aan toegevoegd. In de beide eerste hoofdstukken wordt van tweerlei strijd des Heeren gewaagd. Eenerzijds is het de strijd Gods tegen de Chaldeen en ander-zijds een strijd des Heeren tegen zijn verzondigd volk in het heilige land. Deze beide nu zijn in zooverre dooreengemengd, dat de Chaldeen in de hand des Heeren dienst doen als een middel om Israël voor zijn zonde te tuchtigen. Toch nooit anders dan in dien zin, dat ten slotte de Chal-deen ten onder zullen gaan, en dat in het eind Israël, en in Israël de geloof-vie menschelek, over de Heidenische machten en over allen afgodischen geest zal triumfeeren. Dat juist van de Chaldeen hier sprake is, kan niet bevreemden. De Babyloniers waren niet één eenig en in zichzelf afgesloten volk, maar een complex van allerlei volken, en het verbond der volken deed van Babel de macht uitgaan. Nu waren de eigenlijke Chaldeen een meer naar den kant van de Perzische Golf wonende stam, maar zeer militair aangelegd. Vandaar dat ze in de Babylonische provincien steeds meer doordrongen, en er macht en invloed wisten te erlangen. In het laatst versmolten de Babyloniers met deze Chaldeen zoo geheel en al, dat Chal-deenwisch eer dan Babylonisch als aller-naam gebezigd werd. In elk geval doet wat Habakuk van de Chaldeen zegt op den inval die onder Nebucadnezar zou plaats heb-ben, en de tijdelijke vernietiging van Israels volksbestaan tengevolge zou hebben. Zoo nu vangt in het eerste kapittel een samen-spraak tusschen den profet en zijn God aan, die diep ingrijpt. De profet begint in vs. 2-4 met zijn bittere klacht uit te storten, dat hij als gezant des Heeren zoo jammerlijk door zijn eigen volk te Jeru-zalem gehoondd en gesmaad wordt. „Heere, hoe lang schreeuw ik, en Gij hoort niet? Hoe lang roep ik tot U door het geweld, en Gij verlost mij niet?“. Daarop nu ont-vangst hij in vs. 5 en 6 dit antwoord des Heeren: „Ziet, ik werk een werk in ulieder dagen, hetwelk Gij niet gelooven zult als 't verteld zal worden, want zie, ik verwerk de Chaldeen“. Aangrijpend is ook de teekening die vs. 7-11 geeft van den

inval der Chaldeen in Juda en in Jeruzalem. En hierop komt dan weer het antwoord van den Profet in vs. 12: *„Zijt Gij niet van ouds af de Heere, mijn God, mijn Heilige? Wij zullen niet sterfen!“* d.w.z. als volk niet ondergaan, en niet vernietigd worden. Geheel op die wijze gaat dan de heilige samenspraak tusschen den Ziener en zijn God door, tot 't uitleit in de belofte waarop reeds gewezen is, dat de genade Gods zich generaliseeren zal tot een iegelijk die leeft in het geloof, opdat zoo eenmaal „geheel de aarde vervuld zal worden, dat zij de heerlijkheid des Heeren bekenne“. Het is Jehovah die over heel de wereld gebiedt van uit zijn heiligen tempel, en vandaar de uitroep van den profet in II: 20: *„Zwijg voor mijn aangezicht, gij gansche aarde.“*

Over het gebed, dat als psalm in kapittel III geboden wordt, kunnen we kort zijn. Het begint met de bezielde bede: *„Heere, als ik uw rede gehoord heb, heb ik ge-vreesd, uw werk behoud dat in het leven in het midden der jaren; in den toorn ge-denkt des ontfemmers!“* En dan volgt de herinnering aan de macht waarmee God de Heere, van de Nijl af, zijn volk uit Egypte verlost en in Kanaän zelfstandig gemaakt heeft. En dan komt aan het slot die per-soonlijke uiting van het volzalig geloofs-bewustzijn: *„Althoewel de vageboorn niet bloeien zal, en er geen vrucht aan den wijn-stok zal zijn, dat het werk des olijfboms liegen zou, en de velden geen spijze voort-brengen; dat men de kuddes uit de kooi zal afscheuren, en dat er geen rund in de stallen zal wezen; zoo zal ik nochtans van vreugde in Jehovah opspringen en ik zal mij verheugen in den God mijns heils. De Heere HEERE is mijn sterkte, en Hij zal mijn voet maken als der hinde.“* (III: 17, 18). Zoo is Habakuk's psalm het lied van Christus kerk geworden. Uit het spe-ciaal-Israëlitische heeft hij zich tot het rijke ideaal van Gods volk uit alle natien weten op te heffen. Alle steunsel uit Israël valt in het einde weg, en het is de verzoevende God met zijn volk door het geloof ver-bonden, wiens heerlijkheid voor eeuwig schitteren zal. Van een zielsverheffing in den Christus is alleen in III: 13, schier als in 't voorbijgaan, sprake. We lezen daar: *„Gij toogt tot verlossing uws volks, tot verlossing met uw Gezalfde“*, wat uiter-aard in dien algemeenen vorm niet anders doelen kan dan op de door God verwerkte rijen van persoonlijkheden, die als Jozua, of straks als Richters, en daarna als Koningen uit Davids huis, door God aan zijn volk ter redding van zijn toekomst waren toe-be-schikt, om die lange rijen van gezalfden eens in den Messias te doen sluiten, die als de rijst van God Gezalfde de volle verlossing aan het volk zou aanbrengen. Dat de Messias lijden zou, komt in deze Godsspraak niet aan het woord. Van den man van smarte wordt hier niet gerept. Vanzelf kon daarom ook van een Parousie bij Habakuk geen sprake zijn. Voleinding is ook hier zeer zeker, maar een Voleinding door het saamvergaderen van alle uitver-koren uit alle natien en volken, en van over de gansche aarde, als een geroepen volk des Heeren, dat de eeuwigheid ver-duren zou.

Dr. A. K.

„Dit is Gods binger“.

Toen seiden de toovenaars tot Pharao: Dit is Gods binger. Doch Pharao's hart verstijfde, zoocht hij naar hen niet hoorde, gelijk de HEERE gesproken had. Exodus 8: 19.

Niet alles wat ons gebeurt, maakt gelijken indruk op ons gemoedsleven. Van vroeg in den morgen tot laat in den avond heeft er in ons eigen leven, in ons gerin, bij ons werk en in heel onze omgeving allerlei plaats, dat ons in niets bijzonder aandoot, en waar we, zoo als 't voorbij is, niet meer aan denken. Het is dan alles een kabbelende stroom van allerlei gewone wateren, in wien midden ook ons scheepje zich rustig voortbeweegt. Veelal merken we er dan ook niet op, en grijpt 't ons niet aan. En als weer een week, een maand, een jaar om is, zoo 't u zelfs moeilijk vallen, zoo niet onmogelijk zijn, om wat in en om u voorviel nog nauwkeurig u te herinneren. Vooral bij het verhoor van getuigen bij den rechter komt dit telkens weer uit. Maar al valt die zwakheid van de ontvang-en indrukken in den regel niet te ontkennen, toch kent ieder, op zijn manier, zeer enkele oogen-blikken in zijn verleden, die altijd weer van zelf bij hem opkomen, die hij nooit vergeet, en waarin hij gedurig met heel zijn voorstelling in terugleeft, als zag hij 't igeen er in voorviel, zoo pas gebeuren.

Er is dan ook onderscheid. Van den eenen kant vloekt 't verleden van ons weg, zonder een heugenis dien naam waard acht te laten, maar daarnaast staan enkele dingen uit ons verleden,